

ВІДЗИВ

офіційного опонента

д.е.н., проф., Бельтюкова Євгена Афанасійовича на дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук Безуглої Дар'ї Валеріївни **«Організаційно-економічне забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування»**

1. Актуальність теми дослідження

Визначальним напрямом підвищення ефективності і конкурентоздатності економіки України є інноваційне технічне переоснащення промисловості, в тому числі машинобудування. Актуальним шляхом вирішення означеної проблеми є розробка і здійснення планів і проектів технічного переоснащення виробництва (ТПВ), як на рівні окремих підприємств, так і на рівні їх об'єднань у різних організаційних формах. В процесі формування і реалізації планів ТПВ мають бути враховані чисельні фактори, що визначають результативність технічного переоснащення, в тому числі досягнення науково-технічного прогресу, технологічні схеми виробництва, рівень фінансово-інвестиційного забезпечення підприємств. Суттєвим фактором мотивації робіт з проведення досліджень, розробок і практичного втілення планів технічного переоснащення виробництва, є врахування ситуації, пов'язаної з високим рівнем зношеності основних виробничих засобів, а також їх моральним старінням, що викликане невідповідністю сучасному рівню технологій. Як наслідок, можна зауважити на складність функціонування підприємств в режимі гнучкого виробництва, спрямованого на задоволення швидкоплинних потреб і запитів ринкових споживачів продукції.

Дисертаційне дослідження Д.В. Безуглої, яке направлене на розвиток організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування, є своєчасним і актуальним.

Дисертаційну роботу здійснено на кафедрі організації виробництва і управління персоналом НТУ «ХП» в межах держбюджетних тем МОН України: «Розробка організаційно-економічного механізму трансферу технологій» (ДР № 0108U001455), під час виконання якої розроблено методи експрес-аналізу стану технічного оснащення машинобудівних підприємств; «Формування організаційно-економічного механізму моніторингу інноваційної діяльності» (ДР № 0111U002284), у межах якої запропоновано проводити моніторинг визначальних факторів технічного переоснащення підприємств машинобудування; «Розвиток лідерського потенціалу національної

гуманітарно-технічної та управлінської еліти в інформаційному суспільстві як психолого-педагогічна проблема» (ДР № 0115U000520) де здобувачем розроблено ієрархічну систему напрямів та заходів антикризового механізму сталого розвитку підприємства на засадах технічного переоснащення.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та рекомендації в достатній мірі обґрунтовані, їх узгодженість базується на критичному аналізі наукової літератури за темою дисертації та використанням в процесі дослідження фундаментальних положень загальної економічної теорії, економіки підприємства, інноваційного менеджменту, інвестування, а також таких методів наукових досліджень: діалектичного і структурно-функціонального аналізу, експертних оцінок, оптимізації, системного аналізу; таблично-графічний метод. Результати дослідження доповідались та обговорювались на Міжнародних науково-практичних конференціях, а також опубліковані в наукових фахових виданнях.

В роботі використані законодавчі, нормативно-правові документи України, звітна документація промислових підприємств, статистичні дані, що забезпечує належний рівень обґрунтованості і достовірності отриманих результатів.

Дисертація Д.В. Безуглої за змістом, сутністю, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам МОН України, характеризується логічною послідовністю викладення, завершеною структурою, повною мірою висвітлює зміст визначених розділів.

Висновки і рекомендації обґрунтовано впливають із виконаних досліджень і підтверджуються довідками про впровадження результатів дисертаційного дослідження в практику роботи підприємств машинобудування та в навчально-педагогічний процес.

Усе зазначене дає підстави стверджувати, що висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими та достовірними.

3. Основні наукові результати, що одержані автором, та їх новизна

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю розроблених теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування.

Важливим є дослідження теоретичних підходів щодо визначення технічного переоснащення виробництва на основі узагальнення його сутнісних ознак: багатоаспектності, перетворення виробничої структури. Оновлення виробничих засобів. Ураховуючи виділені сутнісні ознаки сформульовано дефініцію технічного переоснащення виробництва як багатоаспектного процесу організаційно-економічних і техніко-технологічних перетворень виробничих структур шляхом оновлення виробничих засобів за рахунок їх автоматизації і роботизації, впровадження ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій і гнучких систем управління.

Викликає інтерес з наукової точки зору обґрунтування підходу щодо планування технічного переоснащення виробництва на двох типологічних рівнях: функціонально-цільового та індикативному. На першому рівні запропоновано врахування сутності загальноекономічної та інноваційної стратегії підприємства, що визначатиме зміст планів ТПВ та особливості їх практичної реалізації. На рівні індикативного планування розроблено систему організаційно-економічних і техніко-технологічних індикаторів реалізації технічного переоснащення виробництва.

Безумовно важливим є доведення того, що комплекс робіт з ТПВ має виконуватися за циклом «дослідження – розробки – впровадження у виробництво» і потребує формування у складі підприємства відповідної організаційної структури управління для забезпечення координації робіт. Запропонована організаційно-економічна структура управління інноваційним і науково-технічним забезпеченням ТПВ базується на програмно-цільовому та матрично-проектних підходах і враховує як постійні функціональні відділи підприємства (конструкторські, технологічні тощо), так і тимчасові цільові проектні групи для вирішення конкретних задач технічного переоснащення. Впровадження розробленої структури забезпечує більш повне використання ресурсного потенціалу підприємств машинобудування і дієву координацію робіт з ТПВ.

Заслугове уваги визначення підходу щодо необхідності заміни устаткування в процесі ТПВ на основі економії витрат на підтримку працездатності виробничих засобів. Розроблено методичний підхід щодо обґрунтування доцільності заміни устаткування в процесі ТПВ за критерієм прибутковості, який враховує модифіковані показники зносу та придатності технологічного устаткування в залежності від впливу експлуатаційних факторів (якості планово-попереджувальних, поточних і капітальних ремонтів, кваліфікації персоналу, стандартних і специфічних умов експлуатації).

Використання запропонованого підходу дозволяє визначати устаткування, яке потребує виведення із експлуатації, та збільшити операційний прибуток за рахунок скорочення витрат на підтримку працездатності засобів виробництва.

Важливим науковим результатом дисертаційного дослідження є узагальнення складових організаційно-економічної гнучкості виробництва. Здобувачем ґрунтовано, що кожна виділена складова організаційно-економічної гнучкості характеризується різною динамікою в періоди розробки нових виробів, технічного переоснащення виробництва, освоєння випуску нової продукції. Врахування цих періодів дозволило автору розвинути методичний підхід до оцінки рівня організаційно-економічної гнучкості підприємства на основі аналізу циклів його гнучкого інноваційного розвитку з урахуванням обсягів часових і фінансових ресурсів. Це дає змогу підвищити результативність технічного переоснащення виробництва за складовими його організаційно-економічної гнучкості.

Заслуговує уваги визначення необхідності забезпечення результативності реалізації планів технічного переоснащення виробництва шляхом застосування системного підходу. З цією метою удосконалено організаційно-економічну модель ТПВ, що базується на принципах послідовності та емерджентності і містить дві складові: структурно-функціональну та економіко-аналітичну. Структурно-функціональна складова характеризує зміст і взаємозв'язки функціональних підсистем ТПВ, а економіко-аналітична складова базується на визначенні їх результативності, що створює теоретико-методичну основу для обґрунтування змісту і послідовності етапів ТПВ, а також забезпечує досягнення його цілей.

Безумовно важливим є виявлення необхідності застосування оптимізаційного підходу щодо вибору об'єктів технічного переоснащення у складі підприємства. Це дозволяє формувати плани ТПВ саме для тих виробничих об'єктів, де можливе досягнення максимальної результативності технічного переоснащення в умовах обмеженості фінансово-інвестиційних ресурсів. З урахуванням зазначеного удосконалено методичний підхід щодо формування і виконання інвестиційного проекту ТПВ з використанням розробленої графоаналітичної моделі, що визначає ефективну стратегію економічної взаємодії підприємства та інвестора і забезпечує оптимальне цільове використання інвестицій.

Актуальними є напрацювання здобувача щодо виявлення сукупності факторів, що впливають на техніко-технологічний рівень підприємства і надають можливість його підвищення завдяки здійсненню ТПВ за визначеними

напрямами. Удосконалено методичний підхід до обґрунтування важливих для підприємства напрямів технічного переоснащення виробництва на основі розробленої моделі «Формування організаційно-економічних переваг», забезпечує підвищення техніко-технологічного рівня і конкурентоздатності підприємства в процесі ТПВ.

4. Теоретичне значення результатів дослідження

Наведені здобувачем теоретичні положення, методичні засади та отримані науково-прикладні результати дають змогу підвищити рівень організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування.

Має науковий інтерес і сприяє розвитку понятійно-категоріального апарату економіки підприємства запропонована дефініція технічного переоснащення виробництва, яка, на відміну від існуючих, враховує його багатоаспектність і узагальнену систему сутнісних ознак.

Водночас, розвинута автором топологія планів технічного переоснащення виробництва, відмінною ознакою якої є врахування типологічних рівнів, сприяє упорядкуванню об'єктів планування і визначенню їх місця і важливості в системі планів господарської, науково-технічної та інноваційної діяльності підприємства.

Положення щодо формування організаційно-економічної структури управління інноваціями і науково-технічним забезпеченням технічного переоснащення виробництва створює передумови для підвищення ефективності і прискоренню темпів технічного переоснащення виробництва підприємств.

Підхід до оцінки організаційно-економічної гнучкості виробництва на основі системи розроблених показників дає можливість аналізу ефективності роботи підприємства у циклах його гнучкого інноваційного розвитку і підвищення рівня конкурентоздатності у напрямку задоволення потреб ринкових споживачів щодо створення нових зразків високоякісної продукції машинобудування.

Важливим теоретичним здобутком автора є розвиток методичного підходу до обґрунтування актуальних для підприємства напрямів технічного переоснащення виробництва, оскільки він забезпечує можливість реалізації системних засад ТПВ: виявлення ефективних складових ресурсного організаційного потенціалу підприємства та їх послідовний розвиток, а також визначення слабких компонентів ресурсного потенціалу, розробка і здійснення щодо них планів технічного переоснащення.

5. Практичне значення одержаних результатів

Отримані положення, результати та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані для формування ефективної системи організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що представлені у роботі положення доведені до рівня методичних розробок, заходів та рекомендацій, які пройшли апробацію на підприємствах машинобудування. Підтвердженням практичної значущості дисертаційної роботи є те, що представлені у ній науково-методичні і практичні розробки та заходи використані у діяльності наступних підприємств: ДП «Електроважмаш», ТОВ НВП «Електроприлад ОК», ДП «Завод ім. Т.Г. Шевченко», ДП «НДТІ приладобудування».

Результати дисертаційної роботи використано у навчальному процесі кафедри організації виробництва і управління персоналом Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» при викладанні дисципліни «Інноваційний менеджмент» для студентів за спеціальністю 073 «Менеджмент».

6. Достовірність дослідження, повнота викладання результатів дисертації в опублікованих здобувачем працях

Наукові положення, висновки й рекомендації, що відображені в дисертації, є достовірними, що забезпечено використанням значного обсягу матеріалів підприємств машинобудування, впровадженням одержаних результатів у практичну діяльність вітчизняних суб'єктів виробничо-господарської діяльності, а також у навчальний процес НТУ «ХП», що підтверджено відповідними довідками. Результати дисертаційної роботи в достатній мірі обґрунтовані, мають наукову новизну та коректні пропозиції щодо їх практичного використання.

Основні положення та наукові результати дисертації досить повно висвітлено у відкритих публікаціях. Матеріали досліджень опубліковані у 16 наукових працях, у тому числі: 5 статей у наукових фахових виданнях України, в тому числі 2 – у наукових журналах, 3 – у збірниках наукових праць; 1 стаття – у міжнародному виданні; 2 статті включено до міжнародних наукометричних баз; 8 – у матеріалах конференцій.

Кількість і якість друкованих праць надають здобувачеві право публічного захисту дисертації.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні положення

Визначаючи загалом належний науковий рівень і практичне значення дисертаційної роботи, не можна залишити поза увагою наявні в ній деякі неточності та дискусійні питання, що зумовлює необхідність висловити з цього приводу наступні зауваження та побажання:

1. У розділі 1 (с.12 – 23 дисертації) здобувачем уточнюється дефініція поняття ТПВ. Але у визначенні, що пропонується, на наш погляд не знайшла відображення така складова організаційно-економічного забезпечення, як якість і креативна спроможність технічного персоналу, що приймає участь у здійсненні ТПВ на засадах створення і впровадження інновацій, що відіграє значну роль у сучасних умовах розвитку економіки.

2. В розробленій автором організаційно-економічній моделі ТПВ (рис. 1.1 дисертації) блок визначення мотиваційних факторів технічного переоснащення виробництва надано тільки в оглядовому варіанті, відсутні характеристики зазначених факторів, що є певним недоліком, який обмежує можливість поглибленого сприйняття запропонованої моделі ТПВ.

3. Пропонований підхід до визначення системної результативності ТПВ з урахуванням фактору емерджентності (с.35 – 38 дисертації) може визвати складнощі при його практичному використанні. Доцільним було б проілюструвати механізм дії цього підходу на прикладі, що мало б надати більш ґрунтовне уявлення щодо можливості практичного застосування означеного підходу.

4. Автором стверджується відсутність у багатьох підприємств обґрунтованих перспективних планів ТПВ (с. 82 – 89 дисертації). Разом з тим, поза увагою здобувача залишилося визначення причин такої ситуації. На нашу думку, корисною була б систематизація факторів внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємства, що впливають на можливість формування ефективних довгострокових і середньострокових планів технічного переоснащення виробництва.

5. Здобувачем обґрунтована доцільність створення у складі підприємства спеціалізованої структури з управління науково-технічним та інноваційним забезпеченням ТПВ (с.93 – 97 дисертації), з чим можна погодитися. Разом з тим, така пропозиція представляється незавершеною, так як такого роду структури є більш актуальними для підприємств у складі машинобудівних

кластерів, для яких надзвичайно важливими є питання координації робіт за циклом «дослідження – розробки – впровадження у виробництво».

6. Запропонований методичний підхід щодо обґрунтування доцільності заміни устаткування в процесі ТПВ на засадах прибутковості базується на показниках зносу і придатності основних засобів (якості проведення ремонтів, дії стандартних і специфічних умов їх експлуатації тощо), тобто модифікують їх значення відносно норм, визначених Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. На думку опонента, сучасні підходи до забезпечення прибутковості виробництва не завжди визначаються реальним фізичним станом устаткування, вони повинні враховувати можливість його швидкого переналадження на випуск іншої продукції для забезпечення потреб конкретних ринків, наприклад для реалізації коммутантної стратегії підприємства в процесі ТПВ.

7. При визначенні актуальних напрямів здійснення технічного переоснащення виробництва на основі моделі формування організаційно-економічних переваг підприємства (с.136 – 142 дисертації), спрямований на підвищення його техніко-технологічного рівня і конкурентоздатності, представляється дещо звуженим розкриття аналітичної частини моделі у напрямку розробки і представлення показників, що визначають рівень конкурентоздатності підприємства за результатами ТПВ, що певною мірою обмежує її системне сприйняття. Автору слід було б надати більш розширену характеристику означеної частини моделі.

Вказані зауваження та дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, яка є завершеним, логічно побудованим дослідженням, що має як наукове, так і практичне значення.

8. Висновок

Дисертаційна робота Безуглої Дар'ї Валеріївни «Організаційно-економічне забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування» за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, яка розв'язує важливу наукову задачу – підвищення рівня організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування. Автореферат повністю відтворює основні положення дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567, що ставляться до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а її автор Безугла Дар'я Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
завідувач кафедри економіки підприємств
Одеського національного
політехнічного університету
МОН України

Є.А. Бельтюков

Вчений секретар

В. І. Шевчук